

Dirk Doornenbal

Hergebruik van bomen binnen gemeentelijke vergroeningsopgaven

Gemeenten investeren steeds vaker in de vergroening van de openbare ruimte. Klimaatadaptatie, hittestress, biodiversiteit en leefbaarheid zijn daarbij belangrijke aanjagers. Bij de aanleg van groen wordt meestal gekozen voor nieuwe bomen van de kwekerij. Veel minder vanzelfsprekend is het hergebruik van bestaande bomen die door stedelijke herontwikkeling moeten wijken, terwijl juist daar grote kansen liggen voor een duurzame en circulaire inrichting van de openbare ruimte.

Auteur: Dirk Doornenbal, algemeen directeur NBB-Groep / Nationale Bomenbank

Een vergroeningsopgave realiseren met nieuwe bomen van de kwekerij is relatief eenvoudig. Soorten kunnen vrij worden geselecteerd en zijn op afroep beschikbaar. Het hergebruik van bestaande bomen vraagt meer voorbereiding, maar levert ook meer op. Door bomen die door herontwikkeling moeten wijken een nieuwe plek te geven, worden waardevolle groene assets behouden én krijgt circulariteit concreet invulling in de openbare ruimte. Daarnaast kan met verplante bomen vanaf dag één een volwassen en groen beeld worden gerealiseerd, zonder jarenlang te hoeven wachten op het gewenste ruimtelijke en ecologische effect.

Voortdurend in beweging

Een stedelijke omgeving is voortdurend in ontwikkeling. Nieuwe woningen, ondergrondse infrastructuur en veranderende maatschappelijke behoeften vragen regelmatig om aanpassingen in de openbare ruimte. Daarbij moet het uitgangspunt altijd zijn om bestaande bomen op hun locatie te behouden. Met de juiste maatregelen kan niet alleen behoud worden

gerealiseerd, maar vaak zelfs een verbetering van de groeiplaats. De Bomen Effect Analyse (BEA) biedt hiervoor een belangrijk instrument en gelukkig zien steeds meer gemeenten de noodzaak om deze standaard onderdeel te maken van ruimtelijke projecten.

Toch zijn er situaties waarin behoud op de bestaande locatie niet mogelijk is. In dat geval vormt verplanten een logisch en duurzaam alternatief om waardevolle bomen te behouden. Het is dan ook aannemelijk dat binnen iedere gemeente jaarlijks bomen vrijkomen die geschikt zijn voor verplanting. Dat betekent echter niet automatisch dat deze bomen ook daadwerkelijk worden hergebruikt. Hiervoor is afstemming, vooruitdenken en een goede interne organisatie nodig. Projecten waarbij bomen moeten wijken, lopen immers zelden synchroon met vergroeningsprojecten waarin juist behoefte bestaat aan volwassen bomen. Juist daar ligt de uitdaging én de kans voor gemeenten om circulariteit middels verplanten concreet vorm te geven.

Situatie per gemeente

Gemeente Amsterdam maakt in dit kader gebruik van interne bomenmakelaars om vraag en aanbod van verplantbare bomen op elkaar af te stemmen en van een Bomencamping voor de tijdelijke opslag van bomen. Gemeente Utrecht werkt aan de realisatie van een Bomenhotel. Andere gemeenten kiezen voor tijdelijke opslaglocaties binnen de gemeentegrenzen, zoals gemeente Maashorst deed bij de vergroening van de Marktstraat (zie verder). Gemeente Almere heeft het zogenoemde 'Almeers Bomenregister' ontwikkeld. Dit digitale register bevat bomen die geschikt zijn voor verplanting naar nieuwe locaties binnen de stad, waaronder bomen die in het verleden dicht op elkaar zijn aangeplant. Zo wordt hergebruik van bestaande bomen een integraal onderdeel van

de gemeentelijke vergroeningsopgave.

Praktijkvoorbeelden

Het verplanten van bomen naar een vergroeningsproject biedt uitstekende mogelijkheden voor een succesvolle verplanting. Vaak zelfs betere mogelijkheden dan wanneer bomen moeten terugkeren in een sterk verharde omgeving, waar beperkte groei ruimte en kleine boomspiegels de ontwikkeling van de boom belemmeren. In dergelijke situaties is de kluit regelmatig groter dan de beschikbare boomspiegel en moet de boom verder groeien in een compromissubstraat zoals bomenzand of bomengranulaat, tenzij aanvullende constructieve maatregelen worden getroffen.

Bij vergroeningsprojecten worden bomen

daarentegen vaak verplant naar een open groeiplaats, waar hoogwaardige bomengrond kan worden toegepast of de bestaande bodem structureel kan worden verbeterd. Daarmee ontstaat een duurzame groeiplaats waarin de boom zich opnieuw optimaal kan ontwikkelen. Een goede groeiplaats vormt dan ook een van de belangrijkste succesfactoren voor een geslaagde boomverplanting en een gezonde toekomst van de boom.

Nationale Bomenbank heeft de afgelopen jaren bijgedragen aan tal van vergroeningsprojecten waarbij verplante bomen een sleutelrol speelden. Onderstaand worden twee aansprekende voorbeelden uit Uden en Amsterdam toegelicht, waar boomverplanting een belangrijke bijdrage leverde aan de vergroeningsopgave.

Herontwikkeling en vergroening van de Marktstraat in Uden

De Marktstraat is een van de belangrijkste winkelstraten van Uden (gemeente Maashorst). Om het centrum aantrekkelijker, groener en toekomstbestendig te maken, is de straat in 2020-2021 ingrijpend heringericht. Naast de vervanging van riolering en bestrating werd gekozen voor een sterke vergroening van de openbare ruimte, met behoud van het historische karakter van de straat.

‘Een goede groeiplaats vormt vaak een van de belangrijkste succesfactoren voor een geslaagde boomverplanting en een gezonde toekomst van de boom’

Het resultaat in Amsterdam

Centraal daarin stonden de karakteristieke knotlinden die al jarenlang het straatbeeld bepaalden. Waar aanvankelijk verwijdering werd overwogen, is uiteindelijk gekozen voor behoud en verplanting. Tien knotlinden zijn tijdelijk verplant naar een depot in Uden-Noord, terwijl in de Marktstraat verhoogde plantvakken met vaste planten, zitranden en een innovatief irrigatiesysteem werden aangelegd. Dit systeem vangt hemelwater op en stelt dit via capillaire werking beschikbaar aan de bomen.

Na de herinrichting zijn de linden terugverplant in hun nieuwe groeiplaatsen. Het resultaat is een groene, aantrekkelijke verblijfsruimte met meer biodiversiteit, meer kleur en een hogere verblijfskwaliteit. De Marktstraat geldt daarmee als een aansprekend voorbeeld van hoe vergroening en behoud van bestaande bomen hand in hand kunnen gaan.

Pocketpark Amsterdam (Amstelstation)

Het Pocketpark aan de Bertrand Russellstraat, nabij het Amstelstation, is gerealiseerd als groene ontmoetingsplek binnen de herontwikkeling van het stationsgebied. Een bijzonder

onderdeel van het project was het behoud van twee beeldbepalende trompetbomen (*Catalpa bignonioides*), die oorspronkelijk op het Julianaplein stonden.

Door de herontwikkeling moesten de bomen wijken. In plaats van kap werd gekozen voor verplanting. Dat was uitzonderlijk: met een stamdiameter van circa 75 centimeter behoorden deze Catalpa's tot de grootste exemplaren van deze soort die ooit zijn verplant. Bovendien stonden zij op een locatie met zeer beperkte ondergrondse ruimte, waardoor Nationale Bomenbank een speciaal aangepaste palletmethode ontwikkelde om de verplanting mogelijk te maken.

De bomen werden in 2016 verplant naar het nieuwe pocketpark. Tien jaar later vormen zij de groene blikvangers van het park. Door de verplanting bleven twee volwassen bomen behouden én kreeg het park vanaf de aanleg direct een volwassen en aantrekkelijk groen karakter. Het project laat zien hoe bestaande bomen vanaf dag één een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit, uitstraling en

klimaatbestendigheid van stedelijke vergroeningsprojecten.

Bovenstaande voorbeelden laten zien dat vergroenen niet altijd hoeft te beginnen op de kwekerij. In iedere gemeente komen jaarlijks bomen vrij die bijvoorbeeld door herontwikkeling moeten wijken, maar nog jarenlang van waarde kunnen zijn. Door de bomen te verplanten naar nieuwe vergroeningsprojecten blijven ecosysteemdiensten behouden en ontstaat vanaf dag één een volwassen groenbeeld. Verplanten is daarmee een krachtig instrument om circulariteit, klimaatadaptatie en vergroening met elkaar te verbinden. De groenste boom is immers vaak de boom die er al staat. Of, als dat niet kan, de boom die een tweede leven krijgt.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!